

масштаб, структуру і динаміку техногенного впливу на НПС. Розвиток ПГК і зміна НПС – взаємопов'язані процеси, що власне формують вигляд території в минулому, на разі і в майбутньому. Активна роль ПГР зростає при розвитку виробництва, насичення території інфраструктурними об'єктами, зростання кількості населення. Відповідним чином підвищується тиск і навантаження на НПС як за рахунок об'єму і розширення структури прямого споживання у виробництві природних умов так і зростання зворотного потоку впливу виробничих відходів на природу і людину.

Лисенко Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Лисенко Наталія Володимирівна, магістр промислової екології
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

В Україні серйозне занепокоєння викликають проблеми, пов'язані з охороною довкілля та здоров'ям населення, однією з причин яких є низький рівень використання та переробки відходів. Зі зростанням сфери споживання відбувається швидке збільшення як обсягів, так і видів відходів: промислових, побутових, відходів електричного й електронного обладнання, батарей, зношених шин, транспортних засобів та ін. Генерування й накопичення відходів породжує комплекс взаємопов'язаних ризиків, що негативно позначається як на умовах життєдіяльності людей, так і на їх економічному благополуччі. Тому вирішення цієї проблеми стає одним із визначальних факторів сталого розвитку суспільства як з погляду екологічної безпеки, так і збереження природних ресурсів [2].

Проблемами дослідження практичних і теоретичних аспектів щодо впливу забруднення навколишнього середовища, забезпечення утилізації побутових відходів займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: В.Б. Жуковицький, В.Я. Меллер, А.Н. Тугов, І.Л. Абалкіна, А.С. Гринін, В.М. Новіков, С. Юфіт, А.М. Тугов, М.А. Ізюмов та інші [1-10].

Останнім часом, в Україні, проблемам дослідження ключових аспектів переробки твердих побутових відходів приділяється багато уваги, але при цьому використання зарубіжного досвіду без його адаптації до інституційних умов вітчизняної економіки є неможливим, що зумовлює актуальність досліджень саме в цьому напрямку.

Не один рік в Україні намагаються впроваджувати власні варіанти та досвід інших країн у поводженні з твердими побутовими відходами, але і дотепер не створено відповідної нормативно-правової бази, яка б поступово наближалася до вимог європейського законодавства.

Профільні міністерства та відомства, громадськість країни приділяють недостатньо уваги контролю за розміщенням відходів, їх впливу на здоров'я людини і навколишнє середовище. Невідповідність між прогресуючим накопиченням відходів і заходами, спрямованими на запобігання їх створення, утилізацію, знешкодження і видалення, загрожує не тільки поглибленню екологічної кризи, але і загостренню соціально-економічної ситуації [2].

Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати наше законодавство про відходи з європейськими директивами про відходи та полігони відходів.

За даними Міністерства екології та природних ресурсів України станом на 20.11.2014 р., лише у 503 населених пунктах України впроваджено роздільне збирання побутових відходів, тобто в 1,7 % від загальної кількості населених пунктів у державі. На полігонах працюють 21 сміттесортувальна лінії, у Києві – сміттєспалювальний завод, 3 сміттєспалювальних установки в Харківській області [5].

Сучасні технології дають можливість утилізувати відходи наступними способами: складувати чи захоронити відходи так, щоб вони не впливали на навколишнє середовище, або, щоб цей негативний вплив був мінімальним; знищити ТПВ спаливши їх; очистити ТПВ від шкідливих домішок та утилізувати отримавши при цьому певні ресурси. Слід зазначити, що спалення, складування та захоронення ТПВ є найбільш небезпечними способами позбутися від них. Стічні води, які утворюються біля звалищ (фільтрат), забруднюють навколишні землі, ґрунтові води токсинами, такі ж токсичні речовини потрапляють у повітря у результаті гниття частини ТПВ на сміттєзвалищах.

Поводження з побутовими відходами в Україні зводиться тільки до збирання відходів (збиранням відходів охоплено тільки 2/3 населення) та їх вивезення за межі населених пунктів для викидання (складування), як в санкціонованих місцях видалення (звалища, полігони), так і не в санкціонованих.

За прогнозами Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, норма утворення ТПВ на одиницю населення до 2020 року має зрости до 347 кг/рік, а у 2030 році – до рівня 395 кг/рік.

В Україні, як і у всьому світі, проблема відходів постає зараз як один з визначальних факторів екологічної і соціальної безпеки [3, 4, 10, 11]. Все більше вона розглядається також у контексті ресурсної безпеки, маючи на увазі потенціал рециклінгу відходів. Надзвичайно актуальною є проблема розподільного збирання твердих побутових відходів. Негативним явищем для вітчизняної системи збирання сміття є низький рівень сортування на початковій стадії. Як наслідок – потрапляння усіх відходів у один контейнер (бак) для сміття. На сучасному етапі у вирішенні проблеми в Україні особливої ваги набуває зміцнення і розвиток інституціональної, перш за все законодавчої бази як шляхом внесення змін і доповнень до чинних, так і розроблення нових нормативно-правових актів [6, 8, 10, 11].

Проаналізувавши основні питання впливу забруднення навколишнього середовища на соціально-економічний розвиток регіонів можна виділити основні заходи по вирішенню даної проблеми:

1. Проведення роз'яснювальних робіт з населенням, щодо шкідливого впливу нероздільного викидання сміття і переваг від його переробки. Формувати екологічну свідомість громадян. Запровадження соціальної реклами, відповідних державних заходів.

2. Переглянути українське законодавство, а саме законодавчо обґрунтувати обов'язковість сортування та утилізації. Для цього потрібно або створити Закон про сортування відходів, або розширити відповідну статтю Закону «Про відходи» та внести зміни до Податкового кодексу.

3. Запровадження штрафів для громадян, котрі не сортують свої відходи і не платять за їхнє сортування.

4. Передавання ініціативи з утилізації сміття приватним підприємцям. Створити для них ідеальні умови ведення бізнесу, заохотити утилізувати відходи як, місцеві, так і міжнародні фірми.

5. Підтримання й допомога втіленню ідей українських вчених стосовно різних способів утилізації або використання сміття. Наприклад, деяким підприємствам з утилізації сміття не так потрібні гроші, як сировина для переробки (батареї, лампи та ін.).

6. Організувати пункти збору особливо небезпечних відходів.

Враховуючи стан розвитку інфраструктури поводження з відходами в Україні, ставки податку повинні забезпечити акумуляцію таких обсягів фінансових ресурсів, за рахунок яких держава буде здатна профінансувати будівництво екологобезпечних регіональних полігонів із поводження з небезпечними відходами. Будівництво таких полігонів доцільно розглядати як один із базових заходів щодо зменшення ризиків для довкілля. Вимагає більш дієвої фінансової стратегії не тільки вирішення проблеми від-

ходів в Україні, але і загалом – реалізації «Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [6].

В умовах, коли держава не справляється з питанням переробки відходів, рушієм змін мають стати громадські організації та прості громадяни, які мусять усвідомити реальну небезпеку для їхнього життя й здоров'я через неконтрольоване викидання відходів в природне середовище. Привертати увагу до цього питання слід і через ЗМІ, соціальні мережі, міжнародні фонди тощо.

Для реалізації масштабних екологічних проектів держава має залучати інвесторів, пропонувати їм дотації та преференції оподаткування. Щоб наблизитися до європейських стандартів, необхідна не лише відповідальність та нові підходи щодо зберігання, переробки та утилізації відходів, а й у певній мірі зміна у свідомості кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Ільчук В.П. Кластерна стратегія економіки регіону: монографія / В.П. Ільчук, І.О. Хоменко, І.В. Лисенко. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. – 367 с.
2. Ільчук В.П. Модернізація продуктивних сил проблемних регіонів на основі кластерів: монографія / В.П. Ільчук, І.В. Лисенко. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 – 248 с.
3. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: кол. монографія за заг. ред. д.е.н., проф. Шкарлета С.М. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 – 440 с. розд. 2: Сталій розвиток регіонів як умова забезпечення економічної безпеки України / В.П. Ільчук, І.В. Лисенко. – С. 142-160.
4. Лисенко І.В. Роль енергозберігаючих технологій у забезпеченні економічної безпеки України / І.В. Лисенко, Н.В. Лисенко // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 3 (3). – С. 59-66.
5. Полтавець С. Проблеми утилізації відходів в Україні / С. Полтавець, А. Березельський // Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі». Громадська думка про право творення. – № 3 (85) 2015 – С. 27-36.
6. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
7. Стратегія і тактика удосконалення політики сталого розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів / колективна монографія під заг. ред. к.е.н., професора Л.О. Коваленко у 2-х томах. – Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 – 340 с.
8. Теоретичні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональний вектори: монографія / С.М. Шкарлет та ін. Розділ 3. Еколого-економічний концепт сталого розвитку України / Ж.В. Дерій, Н.В. Лисенко Економіко-екологічні проблеми функціонування регіонального транспорту. –К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 316 с. – С. 243-250.
9. Ходарев О.В. Переробка твердих побутових відходів як фактор економічного розвитку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=1353>
10. Iryna Lysenko, Nataliia Lysenko. Environmental safety as a part of national security of Ukraine / Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України: Зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, аспірантів та студентів ХНАДУ 05 листопада 2015 року. – Харків: ХНАДУ, 2015. – 499 с. – С. 242-243.
11. Iryna Lysenko, Serhii Stepenko. Energy Saving Technologies as a Prerequisite of Economic Security of Ukraine / 19th International Student Conference on Electrical Engineering POSTER 2015, Prague May 14, M_091-1-M_091-5, Czech Technical University in Prague.